

Hangversenykritikák

Nemzeti Filharmonikusok január 12.

A Ferencsik-bérlet 3. koncertje Dvořák-est volt, műsorán a h-moll gordonkaversennyel és a IX., „Újvilág”-szimfóniával. A hangversenyt a szólista, a 60-as évei végén járó Natalia Gutman tette emlékezetessé. Régi idők emlékét varázsolta a pódiumra; napjainkban a művészek legtöbbször alkalmazkodik a „korszellem” elvárásaihoz, tehát kommunikál a közönséggel (nemegy külföldi szólista szavakkal is hangot ad örömeinek, amiért játszhatott a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben). Gutman nyilvánvalóan azért lépett pódiumra, hogy megszólaltassa Dvořák versenyművét. Meggyőződése szerint a szólistáé a főszerep, ezáltal kikényszerítette, hogy a zenekar kísérelje játékát. Kocsis Zoltán számára szokatlan lehetett, hogy ezúttal rá a koordinátor felelősségteljes szerepe hárult, amennyiben az ő előrelátásától függött, hogy sikerül-e mindig pontosan „együtt lenni” a zenekarnak a tempóegységről meglehetősen sajátos véleményt képviselő szólistával. Gutman érzelmekre és intellektusra egyaránt ható interpretációjában minden témának, frázisnak, motívumnak megvan a maga tempója, amelyben ideálisan valósítható meg a teljes értékű kifejezés. Ebből adódóan kezelte viszonylag szabadon a tempót, ami viszont kétségkívül meggyőző volt. Öröm volt érezni, milyen intenzitással képes kitölteni a szokatlanul visszafogott tempót is (másként: az intenzív kifejezéshez ennyi időt tartott szükségesnek, és pedig nemcsak technikailag, az eljátszáshoz, hanem az elhangzottak felfogásához, követéséhez is). A zenekarnak nagyon kellett figyelnie, s ennek meg is volt az eredménye – ritkán éreztük csak, hogy „elbeszél” egymás mellett a szólista és az együttes. Érdeemes megemlíteni az előadás dinamikai árnyaltságát; Gutman mert szélsőséges dinamikával lehetőleg is játszani – ilyenkor Kocsisra hárult a feladat, hogy visszafogja a kíséretet, s ezt az igyekezetét többnyire siker koronázta. Érdeemes regisztrálni a közönség reflektálását: mindhárom tételt lélegzetvisszafojtva hallgatta – ennek „ára” a tételtől való szünetekben való hosszas „lazítás” volt.

A versenymű megkívánta koncentráció

több szempontból is jót tett a Nemzeti Filharmonikusoknak; a játékosok a szimfóniában megbecsülték a nagyobb szabadságot, s a legtöbb zenekari szólóállás tényleges szólista-igénnyel valósult meg. Egy megjegyzés: a hangversenyen nemcsak diákok, hanem kifejezetten „gyerekek” is szép számmal voltak jelen (a ráadás előtt a karmester megszólítása külön kitért erre) – példaszerű viselkedésük ékes bizonyossága annak, hogy működik a zene varázshatalma, s hogy az értékes muzsika korhatár nélküli. A közönségutánpótlásról való gondoskodásnak ezt a módját – jól megválasztott műsorral – sokkal hasznosabbnak tartom, mint a (kétségkívül nem nélkülözhető) megcélzott közönségréteg képzelte igényét kielégítő, többnyire félmegoldást eredményező „tematikus” illetve korosztályprogramokat. Jó lenne, ha a rövid (dicséretesen kétnyelvű) műsorismertetőn is érződne az igényesség szándéka.

Concerto Budapest január 14.

A Richter-mesterbérlet második estjén megtöltötte a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem színpadát a nagylétszámú együttes (az I. hegedű szólóamában messziről őt, korábban vagy máskor koncertmesterként tevékenykedő kiváltságot vettem észre). Keller András vezényletével Glinka Ruszlán és Ludmilla-nyitánya, Csajkovszkij b-moll zongoraversenye és Sosztakovics V. szimfóniája szerepelt. Ezúttal örömmel regisztrálhatjuk, hogy a nyitány nem esett áldozatul a „bemelegítés”-nek; elismerésre méltóan győzte a zenekar a gyors tempót. Nem tűnt hajszoltnak a muzsikálásuk; ha egyetlen jelzővel kellene jellemezni, az „önfeledt”-et választanám. Üde hangzásban gyönyörködhettünk, de nyilvánvaló: az előadónak erre aligha futott az idejéből és a figyelméből. Nekik a száguldás öröme maradt, ami nem kevés, főként, ha hozzávesszük, hogy mindez biztonságos pályán történt, nem kellett tartaniuk kiskiklástól, akadályoktól. Jóllehet hajlanék arra, hogy a zene rendszeres lélegzését biztosítandó, érdemesnek tartanám a kicsit mérsékeltebb tempót – de belátom: a grandiózus műsor beharangozásaként jogos volt az ilyen figyelemfelkeltő kezdés.

Borisz Berezovszkij szólójával Csajkovszkij b-moll zongoraversenye kétségkívül a program „húzószáma” lehetett. A zenebarátok képzeletbeli komolyzenei toplistáján mindig előkelő helyet elfoglaló versenyművet felületesen tekinthetjük „közismertnek”, ugyanakkor, jelentős interpretátoroknak hála, a szakmai hallgatóság is mindig talál benne újabb felfedeznivalót a maga számára. A melódiagazdagság önmagában gyönyörködtető, ugyanakkor az eredeti hangszín-ötleteknek, a hangszerelés kidolgozottságának köszönhetően ténylegesen megunhatatlan a mű. Ezen az estén Zénon mozgással kapcsolatos második paradoxonja jutott eszembe, Akhilleusz és a teknős esete, a szólista és a zenekar viszonyát illetően. Kétségtelen, hogy a méltán világhírű szólista anyanyelvi szinten beszél a Csajkovszkij-muzsikát. Ebből adódik, hogy játékának kísérete korántsem egyszerű, mert szokatlan agogikái szinte eleve reménytelen helyzetbe hozzák a zenekart. Ugyanakkor viszont Berezovszkij már-már gálánisan figyelmes muzsikus; figyel a zenekarra, kiváltképp a kamarazenei érzékenységű szakaszokban. De ha már ez feltűnik, korántsem alakulhatott ki tökéletes összhang. Míg a nyitányban a nagy létszám nem nehezítette el a hangzást, a versenyműben korántsem lehetett elvárni villámgyors reflektálást a karmester mozdulataira. Voltak bizonytalan fráziskezdetek, csak a folyamatok közben öntudatosodó formálások – mindenesetre, fegyelemből és figyelemből jelesre vizsgázott a Concerto Budapest. Berezovszkij játékában az a leginkább megkapó, hogy fantasztikus pianisztikus képességeivel a kifejezés szolgálatába állított eszközökkel él; technikai nehézséget nem ismerő játékaival mindig a szerzői szándékot, a művet szolgálja. Billentéskultúrája változatos, gazdag – a legnagyobb hangerő kedvéért sem kell erőlködni, s a lehetőleg finom díszítő-fordulatok sem sikkadnak el.

Ráadásaként rövid részletet ismételt meg – érezhetően kissé módosított előadói koncepcióval.

A műsor második részében Sosztakovics V. szimfóniája adta az est újdonságát a hallgatóságnak. E mű, amelynek lényegi megismeréséről a keletkezési körülményei (a fogadtatása körüli sztorik)

mindmáig elterelik a figyelmet, érett-szép előadásban csendült fel. Karmester és együttese a kottára koncentrált – s a zeneirodalom-ismeretükből adódó többlet értő interpretációt eredményezett. Komolyan vehettük tehát a felcsendülő hangzásokat, felfedezhettük a neoklasszicizáló szándékot. A nagy élményt jelentő zongoraverseny után talán fárasztónak (váratlanul komolyan) tűnhetett ez a félidő – de aki nem csupán a szép hangzásoknak akarta átadni magát, intellektuális élvezetet lelt a plasztikus formákban, a partitúra színeit teljes gazdagságukban visszaadó, értő muzsikálásban. A befektetett munkát kétséggkívül megérte az eredmény – a produkció méltán került a mesterbérlet sorozatba!

Óbudai Danubia Zenekar január 15.

Egy naptári év szünet után ismét bérlettel jelentkezett az Óbudai Danubia Zenekar, s szükségből erényt kovácsolva, új helyszínnel bővítve a budapesti koncerthallgatási lehetőségeket. A „Danubia + NEMZETI bérlet” a Nemzeti Színházba invitálja hallgatóit, többszörös haszonnal: a színházlátogatók is kedvet kaphatnak a zenehallgatáshoz, a koncerttermi közönséget pedig színházba csalogatja. A program tovább szélesíti a potenciális érdeklődők skáláját: a Hófehérke és Amerika (valljuk meg, eléggé blőd „plakát”-jellegű) cím Kocsák Tibor, Gershwin és Bernstein muzsikáját ígérte.

Miközben az előadóművészi gyakorlatban a specializálódás korjelenség, hasonlóképp megvan a lehetősége az „all round” szemléletmódnak is. Az Óbudai Danubia Zenekar annakidején ifjúsági zenekarként indult (minőségét jelezte, hogy megkapta a Nemzeti Ifjúsági Zenekar kitüntető címet és státuszt), repertoár-bővítésre való hajlandóságát már korábban sejtette (a népzene irányába, többek között a Muzsikás Együttessel való együttműködéssel) – most pedig a jazz felé kalandozott. Ez a tendencia sem előzmények nélkül való; mindenesetre, a magyar-amerikai műsor tetszetős vállalkozásnak tűnt.

A 2004-ben az Erkel Színházban bemutatott Hófehérke és a 7 törpe balett igazi családi sikerprodukció lett; a többgenerációs közönség körében osztatlan tetszést aratott az ifj. Harangozó Gyula megálmodta produkció. Kocsák Tibor szívet írt a balettzenéből – ezt hallhattuk nyitó-

számként (mivel közelebbi információ nem állt rendelkezésre, ezúttal „jogos” volt, hogy az egyik hatásos tétel után felcsattant a taps... – talán érdemes lett volna informatívabb műsorismertetőt adni). A Silló István irányításával felcsendülő szvit csakúgy, mint a folytatás, azt példázta, hogy az együttes a szó nemes értelmében véve profi; a technikailag könnyű játékszánivalót sem becsülte le, sőt, megtalálta azokat a „csatornákat”, amelyek jóvoltából úgy tudott muzsikálni, hogy a játékosok is élvezték, miközben a közönséget szórakoztatták. Gershwin Kék rapszódijában maguk is zenehallgatóvá váltak, amikor a Creative Art trió játszott, s akusztikusan is „átjött” az a lelkesedésük, amellyel Vukán György partnerségét élvezték. Elkönnyítő közép-résznek tűntek a szünet után a dalok, számomra kevéssé tűnt meggyőzőnek a Porgy-beli Summertime és a West Side Story-beli duett „összekomponálása”, még akkor is, ha ezáltal a töredezettség megszüntetése lett volna a cél. Az Egy Amerikai Párizsban vérpezsdítő hangjaival csendült ki az est, amely remélhetőleg ismét ráirányítja az érdeklődés reflektorfényét az utóbbi időben érhetően, de méltatlanul háttérbe szorult zenekarra.

Mert a képzeletbeli minőségmérő továbbra is erősen kileng játékok hallatán. Országos szinten is a legjelesebbek közé tartoznak a zenekar „mindentudó” hegedűszólamai: amikor a játékszánivaló lehetőséget kínált, megzendítették gyönyörű cantilénáikat, az emberi énekhangot idézően dalolva, azzal a többlettel, hogy tüdejük kapacitása végtelen, tehát behatárolatlan terjedelmű melódiákkal képesek elvarázsolni közönségüket, máskor oly érzékeny-pontos kíséretől gondoskodtak, mintha egyetlen központi akarat kivitelezné tucatnyi hangszereken a pizzicatákat, s folytathatnánk a végtelenségig az igényes muzsikálásról tanúskodó konkrétumokat. A hegedűk kiemelése az egyébként összességében is remek együttesből azért indokolt, mert világviszonylatban is ritka, hogy egyazon – általában elsődlegesen dallamjátszó prím – szólam bármilyen textúrában pontosan megtalálja a saját helyét-funkcióját.

Könnyű szerep jutott az elsősorban színházi zenekarokkal dolgozó Silló Istvának: a nemcsak képzett, de lelkes és fogékony, ráadásul jó humorérzékkel rendelkező zenekari tagok remek együttműködő partnerek, akik önként adják kidolgozott-megformált szólamukat a kö-

zösen kialakítandó, a karmester által összefogott Egész megszólaltatásához, bármilyen stílusú, műfajú, „fajsúlyú” és terjedelmű darabok/tételek esetében.

Budafoki Dohnányi Zenekar január 16.

Prokofjev-Csajkovszkij műsor, vastapsokkal – tömören ez az Universitas-bérlet 4. estjének mérlege. Dian Tchobanov vezényelte – nem először – a Budafoki Dohnányi Zenekart, az est szólistája a 20 éves, tajvani-amerikai Chun-Wen Huang volt. Dian Tchobanov karmesterként Hollerung Gábor szellemi rokona; túl azon, hogy mozdulatviláguk is hasonló, a folyamatok végigkövetése, a játékosokkal való kapcsolat-teremtés gesztusvilága is azonos töről fakadt zenei gondolkodásmódról tanúskodik. A Rómeó és Júlia 2. szvitben Prokofjev zenéje minden léptékben karakterizáltan csendült fel, s ami talán még fontosabb: mindig lélegzett a zene, egy-egy új formai-tematikus egység mindig „indult”, nem pedig csupán elkezdődött. Amiben Tchobanov elmarasztalható, az a beintések pontossága – pontosabban, az a szándék, hogy a különböző hangképzésű hangszerek számára egyaránt lehetővé tegye a pontos kezdést. Kellő „aviso” híján néha lehetetlenné vált a pontos hangindítás. Mozdulatvilágának másik problematikus sajátossága, hogy miközben zsigereiben érzi a halk, tündérléptű muzsikát, oly picit mozdul pálcája hegye, hogy az hangulatfestésnek tökéletes, de tényleges-gyakorlati irányításnak kevés! Hogy a zenekar mégis sikeresen vette az akadályokat, az annak a számlájára írandó, hogy szuggesztív atmoszférát teremtett; olyan lendülettel követte a formarészek egymásutánját, hogy magával ragadta a muzikusokat, akik akár szemkontaktus nélkül is képesek lettek volna vele együtt valószínűsíteni meg az immáron közössé vált elképzeléseket. Hangulatokban, karakterekben gazdag tételek sorjázta a szvitben, lebilincselően. Felfokozott figyelem jutott Csajkovszkij Hegedűversenyének a második részben, amikor a koránál fiatalabbnak tűnő szólista megjelent. Chun-Wen Huangnak szavazta meg különdíjként a budapesti zenekari esten való fellépést a 2009-es Sion-Valais Nemzetközi Zenei Versenyen az együttes, amikor először játszottak együtt Svájcban. Ezen túl a Juilliard School növendéke a versenyt is

megnyerte, játékát hallgatva, méltán. A nyitótételben még érződött az erős koncentráció, de a későbbiek során oldódott a szólista belső feszültsége, olyannyira, hogy egy-egy kivételesen sikerült részletnél önkéntelenül elmosolyodott. Játékát hallgatva bárki megbizonyosodhatott arról, hogy a zenének nemcsak az értése, hanem az érzése is országhatárok, sőt, kontinensek-feletti – a szólista nemcsak technikai perfekciójával nyűgözte le hallgatóit, hanem azzal a gyönyörködtető hangzással, amelyet csak olyasvalaki képes létrehozni hangszerén, akinek van saját elképzelése a műről. Közismertnek tekinthető, zenetörténeti örökzöldről lévén szó, nem az újat-mondás volt az elsődleges feladat, hanem olyan hangzás-kép létrehozása, amely bármely hallgatót képes gyönyörködtetni, akármilyen mélységben ismerte korábban a versenyművet. Az Olasz Kultúrintézet díszterme ezúttal teljes-értékű koncertteremként funkcionált, a közönségre sem lehetett panasz. Hogy a nyitótételt követően önkéntelen tapsviharban tört ki, ezúttal aligha kárhoztatható – így reagált a váratlanul erős élményre.

A záró műorszám meglepetése az volt, hogy az 1812 – nyitány előadásában társult a zenekarhoz a VIII. kerületi Dohnányi Zeneiskola fúvóegyüttese, ily módon egészen kivételesen „megemelve” a nyitány egyébként is diadalittas befejezését. Általában a legjobb produkciókra zeneigazgatója, Hollerung Gábor vezényletével képes a zenekar. E régi szabályt erősítő kivételként tarthatjuk számon ezt a hangversenyt – a befektetett munka remek teljesítményt eredményezett, amely remélhetőleg hasonló jellegű folytatásra készíti a muzikusokat.

Concerto Budapest Január 30.

A Karajan mesterbérlet 4. előadásának dirigense és szólistája Sir James Galway volt. Ezt ígérte a meghirdetett program, s a fuvolaművésznek az eddig csupán felvételek alapján lelkes tisztelője utolsó pillanatig azon izgulhatott, hogy bárcsak ne jönne közbe valami. A kérés meghallgatásra talált, s Sir James életnagyságban megjelent a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumán. Merészen két versenyművet játszott az első részben (Mozart D-dúr és Mercadante e-moll fuvolaversenyét), majd Schubert h-moll,

„Befejezetlen” szimfóniáját vezényelte. Játéka problémát-nem-ismerő volt, magától értetődően megformált frázisok sorjázta, magvas dallamok és könnyed díszítőanyagok váltották egymást – s hogy valószínűleg nehéz lehet ilyen természetességgel eljátszani e szólamokat, arra inkább csak utólag gondolt az elvarázsolt hallgató. Mert mindent feledtetően jelenidejű, a szó legnemesebb értelmében a pillanat zenéje volt valamennyi hangja, s a belőlük összeálló, különböző nagyságú felületek egymásutánja. Öröm volt észlelni, hogy nincs összeegyeztethetetlen, minőségi különbség a (bármikor készített) hangfelvételei és mostani élő előadása között. De az igazi csodát nem ez jelentette!

Hosszú ideje hegedűs-karmester áll a Concerto Budapest élén, s annak ellenére, a hegedű-szólamok gyakran adtak okot az elégedetlenségre. Most megtört a jég! Talán épp azért, mert nem a hangszer felől, hanem a zene oldaláról közelített a szólista, megtálosodtak a zenekar magas-vonósa. Voltaképp teljesen mindegy, hogy mivel érte el a szólista-karmester – a lényeg az, hogy a hangszerrel kapcsolatos gondjairól és műgondjukról egyaránt megfeledkeztek a zenekari vonósok, és a fafúvósok legszebb pillanataival vetekező minőséggel énekeltek hangszerüket. Galway külön figyelmet fordított arra, hogy az előadás során ne sikkadjanak el a játékos mozzanatok. Amikor odafordult a prím-szólamhoz, számíthatott a remek muzikusok teljes aktivitására. Történt mindez úgy, hogy sokdimenziós ábrázolás mintájára mélysége-magassága lett a történések valamennyi mozzanatának. Valahol „átbillent” a hangzás, elérve azt a színvonalat, amely felett nem szokás apró konkrét kifogásokat sem keresni, sem találni! Hallgattam az önfeledt muzikálást, és nem tudtam betelni vele. Sokan voltunk így – nem véletlen tehát, hogy mindkét félidőt ráadások sora zárta. Az viszont teljességgel érthetetlen a számomra, hogy a búcsúzó ráadások előtt miért nem szándékozott hangolni (akár csak a biztonsági kontroll kedvéért) hangszerét a szólista. Persze, ettől még nem dőlt romjaiba a korábban megéremelten kialakult kedvező kép... csak épp szükségtelen lett volna ez a realitások talajára visszarángató, „kijózanító” hangzás, amely egyúttal arra is figyelmeztetett, hogy mindenféle hangzó csodák megszólaltatásának szigorúan materiális feltételei IS vannak.

MÁV Szimfonikus Zenekar Január 31.

Az évad műsortervének áttekintésekor a választékoság volt szembeszökő – habár szinte hagyománya van annak, hogy a MÁV Szimfonikus Zenekar időről-időre szokatlan-váratlan muzsikákkal lepi meg hallgatóit. Azzal nem is lenne baj, főképp, ha arra gondolunk, hogy az ingyencségekhöz szokott közönséget előítéletektől mentes zenehallgatásra neveli. Vagy talán mégis, amikor egyre-másra nyilvánvaló hiányérzettel hagyjuk el az Operettszínházat vagy a Festetics-palotát. Amikor a hallottak megmérték, s könnyűnek találtattak – mármint a közönség szempontjából. Amikor elég volt beülni és várni a szép hangok özönét (és ha „másmi-lyenek” is jöttek, lehet zavartan körülnézni, csalódottan, boldogtalanul). Az ígért valahol nagyon mélyen talán minden műsorösszeállításban benne rejlik – de az utóbbi időben zenekarunknál ritkán teljesebb ki. Az 1951-ben komponált Kis szvit tekinthető ugyan kortárs szerző darabjának (Lutoslawski 1994-ben hunyt el), de sohasem volt modern, vagyis valami újat mondani akaró. Néptáncokon alapuló szvitmuzsika, ami leginkább azok érdeklődésére tarthat számot, akik saját környezetében is találkoztak a tételeket ihlető népi táncmuzsikával. Rózsa Miklós Brácsaversenyének magyarországi bemutatójáról emlékezhetünk az est szólistájára, Gilad Karnira. Ezen a hangversenyen az izraeli brácsaművész azt az átíratot játszotta, amelyet neki ajánlott 2009-ben Joël Jenny. Prokofjev Rómeó és Júlia – szvitje csendült fel, salaktalanul szép brácsahangon, viszonylag szűkös dinamikai keretek között, de annál árnyaltabban. A karakterek éltek, a táncjáték ismert dallamai szinte élénk varázsolták a látványt – de ez is alig jelentett többet igényes háttérzenénél. Reménykedhettünk, hogy a „nagy durranást” szünet utánra tartogatja a zenekar – Bernstein Divertimentójának első hangjaiig. Az ismertető írója, Fenyő Gábor visszaidézte 1983-as koncertélményét, amikor a Münchener Rádiózenekar a szerző vezényletével frenetikus sikert aratott e művel. Én is szerettem volna „nosztalgizni” a koncerten – de nem sikerült. A hatás elmaradt, a poénok dögölték aknákként mutatkoztak. Ezt a darabot (és valószínűleg másokat is) talán csak akkor lenne szabad előadni, ha a játékosok értik a tételekben rejlő humort, s képesek úgy megszólaltatni szólamukat, hogy az

összeálló zenei anyag élményt jelentessen a hallgatóságának. Mariusz Smolij csupán összerendezte a szólamokat, s mintha úgy gondolta volna, hogy a kidolgozott részletek összessége önműködően hatni fog. Lehet, hogy három évtized alatt „beporosodott” a mű, annyit változott a világ, hogy a frappáns bernsteini ritmus- és metrumjátékoknak már egyetlen mosolyra húzódo száj sem jut? Merem remélni, hogy ilyen általános következtetést nem kell levonni a kulturált unatkozást kiváltó előadásból.

A Gershwin Porgy és Bess című operájának ismert dallamaiból összeállított Catfish Row sem rázta fel a „szibbadásban veszteglő” közönséget.

A játékosok játszottak – a hallgatók hallgattak. Ennél több kell ahhoz, hogy emlékezetes maradjon egy hangverseny.

Duna Szimfonikus Zenekar február 4.

A Tavaszi bérlet második előadása nemcsak ritkán hallható művekkel, hanem két remek szólista bemutatásával ajándékozta meg hallgatóit. Mendelssohn Hebridák nyitányát követően Csáki András szólójával csendült fel Rodrigo Aranjuez concertója. Szakmai életrajzát tekintve, a 30 éves gitárművész pályakezdete egyértelműen sikeres: időről-időre módosul a nemzetközi versenyeken elért díjainak a száma (jelenleg a tíz I., nyolc II., két III. helyezéssel és számos különdíjjal tart). A különdíjaknak, továbbá a Junior Prima díjnak köszönhetően, időről-időre koncertezik, ám többnyire szólóestek keretében. A versenymű-repertoár kialakításához és bővítéséhez elengedhetetlen a zenekar – s ezért öröndetes, hogy ilyenfajta fellépésre is lehetőséget kapott. Mert fontos, hogy sokoldalúan bontakozhasson ki verseny-szereplései és tanítási gyakorlatok mellett előadói habitusa is, hiszen aki akár csak egyszer is hallotta, megbizonyosodhatott arról, hogy Csáki Andrást korántsem a „versenyistálló” díszei között kell számon tartani, hanem remek technikai felkészültségű, érzékeny muzsikusként is. Akár szólódarabot játszik, akár zenekarkísérettel gitározik, jellemzője a tiszta felépítésű formálás, és az, hogy akkor is hallja a harmóniakat, amikor egyszólamú dallamából bontakoznak ki. Dvořák Amerikai szvitje után a brazil Ney Rosauero Marimbaversenye jelentette az est fináléját. A szólista a 20 esztendő, a

detmoldi főiskolán tanuló Vitkóczy Miklós volt. Fiatal korát meghazudtolóan kiforrott hangszeres, több versenygyőzelemmel rendelkezik ő is. Mint külföldön tanulónak, neki is hasznos a hazai koncert-lehetőség – s csak dicséret illetheti a zenekar vezetését, a program összeállítóját, amiért erre az estre két fiatal szólistát hívtak meg.

A Duna Szimfonikus Zenekar létszámát a Duna Palotában a pódium nagysága korlátozza; a kisszámú vonóskar azonban derekasan helytáll a „hazai terepen” – a szólamok kiegyenlítetttségének fő okai közé tartozik, hogy valamennyi előadó felelősséggel játssza szólamát, s a vonószólamok összeszokottak.

Vezető karmesterüknek, Deák Andrásnak elég volt szinte csak a gesztusok folyamataként vezényelni az együttes régi repertoárdarabját, a Hebridák nyitányát – de nyilvánvalóan kialakult valamennyi műsorszám megtervezett hangzasképe a próbák folyamán. A koncerteken ritkaságszámba menő versenyművek esetében további feladatot jelentett a kíséret funkciójának a betöltése; ráadásul mindkét műben vannak olyan helyek, ahol a szólista agogikáit követően igencsak kényes belépésekre kerül sor. Ezek többségét is jól vette az együttes (a marimba-verseny nagy sikere kapóra jött, hogy javítási kísérletet tegyenek a versenymű III. tételével).

Miként a saját szólam iránti felelősség, úgy az is rendkívül szimpatikussá tette a játékosokat, ahogyan átadták magukat az általuk ritkán játszott muzsikának. Élvezték a stílári kirándulásokat, az aszimmetrikus metrumokat – általánosságban elmondható, hogy teljes jelenléttel muzsikáltak.

Ilyen esteken mindig sajnálattal tölt el, hogy a hangversenylátogató közönség nagyrésze egy-egy zenekar mellett kötelezi el magát. Egyelőre csupán a Duna Szimfonikus Zenekar hallgatóságának tudott bemutatkozni a két fiatal szólista – de reménykedjünk abban, hogy másik zenekarok is rendre találnak lehetőséget hazai tehetségek népszerűsítésére.

Budafoki Dohnányi Zenekar február 13.

Valószínűleg sokan debütálásként élték meg ezt az estet. A Budafoki Dohnányi Zenekar korábban is megszólaltatott már Mahler-szimfóniát, de a zenekari tagság módosulásából-cseréjéből adódóan talán

olyanok is ültek aznap a pódiumon, akik először vettek részt Mahler-mű megszólaltatásában. Ami a konkrét programot illeti, a III. szimfóniát először játszóknak száma vélhetőleg jelentős volt. Hasonló tendencia érvényesül(hetett) a közönséget illetően is – szép számmal lehettek, akik először hallgatták végig ezt a monumentális művet.

Megintcsak elismeréssel kell adóznom az együttes zeneigazgatójának, Hollerung Gábornak zenekar- és közönségnevelő munkájáért. Remek lélektani érzékkel olyan műsorokról gondoskodik, amelyek a szó legnemesebb értelmében „művelik” a bérleti közönséget, s jó pedagógiai érzékkel rendre talál módot arra, hogy az élményt értékkel/megértetéssel mélyítse el. Most például a koncert előtt rövid bevezetővel készítette fel a publikumot, alapinformációkat adva és érzelmileg is orientálva. Amikor az I. tételt követően felcsattant a taps (igaz, röviden, mert a spontán lelkesedést követte az emlékezés, hiszen ez „csak” a nyitótétel volt), korántsem a felkészítés hatástalanságáról tanúskodott – jó félórnyi folyamatos-folytonos figyelem után reagálni vágyott az általában rövidebb terjedelmű darabokhoz szokott hallgatóság. Ezúttal a karmester nem volt a „helyzet ura”, amikor elhamarkodva úgy reagált erre, hogy felállította a remek szólistát... – arra ráért volna a mű végén is (így tehát hamis visszajelzést kapott a közönség). Az Akadémiai Kórustársaság nőikara, szokatlanul visszafogott létszámban, kezdettől a színpadon foglalt helyet. Véleményem szerint az egészen kiváló Magnificat Ifjúsági Kórus számára sem lett volna megerőltető végighallgatni azokat a tételeket, amelyek az ő megszólaltatásukhoz vezettek. Így viszont, a közkedvelt szólista, Wiedemann Bernadett és a gyermekkar „köszöntése” szolgált újabb tapasztalási lehetőség ürügyül. Értelmezhetjük úgy, hogy eme „kikapcsolódásokkal” könnyebb a monumentális kompozíció befogadása – viszont kétségkívül elvész az az emocionális többlet, amit a hat tétel egyváltéban való végigjátszása/végighallgatása jelentene. (Valamennyit ugyanis veszít koncert-előadásokon intenzitásából a nagyforma, hiszen a tételszűnetekben a játékosoknak apró technikai tennivalóik is vannak, a karmester megtörölközik, hogy felfrissülve tudja irányítani a folytatást, s a közönség több-kevesebb tapintattal kiköthögheti magát.) Roberto Paternostro nem először vezé-

nyelte a zenekart. A kritikusai által első-sorban Richard Strauss-dirigensként elismert karmester – alapos műismeret birtokában – kétségkívül hitt a műben, a partitúrába rögzítettek hatásosságában. Irányításával korántsem a pillanatnyi hangzást akarta befolyásolni, hanem az elképzelt, megvalósítani vágyott monumentális építmény alkotórészeire koncentrált. Általánosságban elmondható, hogy lélegzett a muzsika, a hangszínváltások egymásutánja tagoló szereppel bírt, s a foglalkoztatott apparátus nagyságának váltakozása sokszínű, gazdagon árnyalt színvilágot eredményezett. Remekeltek a rézfúvósok, szinte kifogástalan játékok mindenkor megformált motívumokból, gesztus-dallamokból állt. Nyilvánvaló, hogy értelmezték szólamukat – tehát nem elégedtek meg a technikailag perfekt megszólaltatással. A fafúvók mechanikusabban értelmezték a dinamikai előírásokat – néha az összhatás többet elbírt volna valamely túlságosan is finomra sikeredett, tematikus értékű fordulatból. A vonóskaron belül a legkiválóbb teljesítményt a brácsások nyújtották. Amikor kilépve a kíséret-funkcióból, vezető dallamot játszhattak, gyönyörű, telt tónussal kápráztatták el a hallgatóságot. A II. hegedű szólama is hálásnak bizonyult, amikor tematikus anyagot szólalathatott meg. A mélyvonósok között a nyitótételben hiányzott az összhang; a bőgősök néha terjedelmes holdudvarát rajzolták annak a szólamnak, amelyet a gordonkásokkal együtt kellett volna megszólaltatniuk. A rövidebb lélegzetű feladatokat akkor megoldották, ha zeneileg igényes játszanivalóról volt szó. Az I. hegedű szólama volt a legkevésbé meggyőző. Helyzetéből adódóan, játékát könnyebb figyelemmel kísérni – viszont épp ebből adódóan, magasabb az elvárás velük szemben. Nemegyszer az volt az érzésem, hogy kizárólag saját szólamukkal törődnek, mintegy figyelmen kívül hagyva a hangzó környezetet. A koncertmesterre kettős feladat hárult; a szólam vezetésén túl szólói is voltak – ezek kidolgozottsága néha feledtette az intenzitás hiányát (esetleg a többiekkel kellett volna mérsékletre inteni a dirigensnek?).

A monumentális nyitótétel szinte önmagában is megállt; a következő fokozás megtervezett volt; mind magasabb régiókból emelkedett a fohász, a IV. tételben a vox humana bekapcsolódása minőségi változást eredményezett (a szólista

nem könnyítette meg a szövegértést – szerencsére a zenekar informatív műsorismertetőként is bevált „időszaki magazinja” tartalmazta fordításban a IV. és V. tétel szövegét, így értőn követhettük az érzelmileg-indulatilag kidolgozott hangzást). A nőikar volumenében, intenzitásában, magvasságban kevésnek bizonyult (talán először kell ilyesmit leírnom az Akadémiai Kórustársaságról!), a Magnificat közreműködése tette megindítóvá az V. tételt (egyébként is mindig megható, amikor gyerekek kotta nélkül énekelve vesznek részt, teljes intenzitással, a nagy apparátusú kompozíciók megszólaltatásában).

Meghittséget, bensőségességet árasztott a zárótétel – valóban egy másik „világba” léptünk; ilyenkor tudjuk megélni, hogy a zene képes a kimondhatatlan megjelenítésére. Az ilyen hangzás: hallgatásra való, hatása kizárólag átélhető, szavakkal nem lehet tudósítani róla. A hatás helye: a koncertteremben van, tehát a pódiumon kívül – de nem hátrány, ha az előadók maguk is hatása alá kerülnek effajta varázsnak, tehát érző közegként tudják vezetni a varázshatalmú hangokat, dallamokat.

Ha ismételtén azt hangsúlyozom, hogy rendkívül fontos lenne az ilyen programok többszöri eljátszása, nem csak arra gondolok, hogy minél többekhez eljusson a csoda (ami persze rendkívül fontos lenne, elsivárosodó mindennapjainkban!), hanem arra is, hogy a játékosoknak lehetőségük lenne érzelmileg és intellektuálisan felnőni a kompozícióhoz, mind nagyobb formai egységeket tekintve (és érezve) át az egyes tételekből, majd pedig a ciklikus egészről. Másképp ugyanis csak azt tehetnék, hogy mind több interpretáció meghallgatásával-kielemezésével próbálják kutatni az alkotó titkát – ezt elvárni viszont életidegen idealizmus lenne, ismerve zenei életünk mindennapi problémáit.

Györi Filharmonikus Zenekar február 15.

A „Magyar szimfonikus körkép” sorozatot felváltó „Szimfonikus felfedezések” minisorozat tavaszi nyitókoncertjén művészeti vezetője, Berkes Kálmán vezényletével Szokolay Sándor, Beethoven és Borogyin egy-egy művét játszotta az együttes (az új kezdeményezés értékelése a 4. estet követően lesz időszériű). A páneurópai

piknik és határátörés 20. évfordulójára Sopron város kért művet Szokolaytól, a Nyitány-fantáziának 2009. augusztusi bemutatója is a Györi Filharmonikus Zenekar nevéhez fűződik. Öröndetes, hogy az annakidején a szerző dirigálásával megszólaltatott műnek hangzó életet biztosítanak, s most a MüPa-beli közönséggel is megismertették. Csemegének szánhatták Beethoven Hármaversenyét (talán már akkor gondolva a zenekart a fővárosba is elkísérő népes györi hallgatóságra – 4 busszal érkeztek –, akiknek így három fiatal művész játékának megismerésére nyílt lehetősége). A „Körképek” edződött, időközben Budapesten többször fellépő zenekar már megjelenésekor jó benyomást tett a közönségre (a női játékosok többsége azonos anyagból készült, ám személyre szabott fazonú blúzt viselt). Játékukon érezhető volt az alapos felkészülés, a biztos szólamtudás csakúgy, mint a dirigenssel közös elképzelés a művekről. Szokolay Nyitány-fantáziájában a szólamokba leírtakon túl azt az érzelmi-indulati töltést is rekonstruálniuk kellett, amit annakidején a szerző kívánt tőlük – Berkes megannyi agogikával domborította ki azt a hatást, amelyet alapvetően már a hangszerezés is megjelenített. Imponáló volt a rézfúvósok teljesítménye; mind a korál-jellegű, mind a fohász-intonációk erőteljesen érvényesültek. A tétel folyamán megannyi dallamfordulattal találkozunk, amelyek hallatán könnyen felismerheti a szerzőt az életművében többé-kevésbé jártas hallgató. Anélkül, hogy idézne bármely korábbi művéből, finom érzékkel utal rokon eszmeiségű fordulatokra. Ecce homo villanások néha, vagy talán még korábbi művek exponált pillanatai – de épp csak átsuhanva (egyszerre megerősítve a saját hang jelleget, s elkerülve a mechanikus önisméltés veszélyét). Szép hangon játszottak a vonósok is, a szólamok egységesen követték a karmesteri instrukciókat.

Beethoven Hármaversenyében korrekt kíséregyüttessé fokozódott le a zenekar. Mintha önként vállalták volna a háttér-funkciót, meghagyva a csillogás lehetőségét a szólistáknak. A történészek-muzikológusok véleménye megoszlik e beethoveni kompozíció értékelésekor – néha mintha „kijátszanák” némely egy-szólistás remekmű ellenében. Éppen ezért rendkívül nagy a mindenkori előadó-gárda felelőssége – s ha nincsenek egyöntetűen meggyőződve a kom-

pozíció értékéről, könnyen olyan interpretáció születhet, amely a lebecsülő véleményt támasztja alá. A szolista-teljesítményeket nehéz lenne közös nevezőre hozni. A beugrással fellépő Lendvay József mintha „vonópárbaj” lehetőségét vélte volna felfedezni, s nem tagadható, hogy néha valóban lekötötte a figyelmet a hegedű és a gordonka megannyi párbeszéde – viszont, sajnos, oly módon, hogy eltávolított a műtől. Az előadás legemlékezetesebb pillanatait Várdai Istvánnak köszönhetjük, aki érett muzsikálással szívhezszerűen intonálta szólalmát a II. tétel kezdetén. A vetélkedős játékban nem vett részt Zsoldos Bálint – néha érzékenyen formálva, máskor lelkiismeretes korrepetitorként zongorázott, de nélkülözve az együttműködés örömeit. Távolgatóan klasszicizáló volt az előadás – így a hallgatóság is jólnevelten, ám személyes részvétel nélkül követte a zenei folyamatokat. Az biztos: újabb rajongókat e műnek aligha toboroztak ezen az estén! A hangverseny második részében mintha felszabadult volna a zenekar; Borogyin II. szimfóniájában éltek a folyamatok, dinamikus fejlődött a tételek nagyformája – itt korántsem azért kötötték le intenzívebben a közönség figyelmét, mert kevésbé ismert volt a megszólaltatandó zenei anyag. Az „Előhang”-beszélgetés azt sejtette: „jó passzban” van a zenekar. Műsoruk sem utalt ennek az ellenkezőjére.

Budafoki Dohnányi Zenekar február 20.

A megérthető zene 4. matinéjának fáradt műsorvezető jutott. Tisztában volt ezzel Hollerung Gábor, ezért a szokásosnál nagyobb figyelemmel, koncentrációval mutatta be az „Angyalok és démonok” program műsorát, Gyöngyösi Levente 1. szimfóniáját. Igenám, de hiányzott az a belülről sugárzó lelkesedés, amely máskor bármiről meggyőzi a hallgatóságot – így inkább csak végighallgattuk, amit ismertetőjében a karmester mondott. S közben sajnáltuk a nyíregyházi Cantemus Vegyeskart, amelynek rövid illusztrációk kedvéért egy óra hosszatt kellett állnia a hangverseny első részében. Sovány vigasz, hogy a második részben, amikor elhangzott a mű, csak a II. tételt követően kellett felsorakozniuk a pódiumon... Gyöngyösi Levente 1. szimfóniáját tavaly mutatta be a MüPában a Budafoki Doh-

nányi Zenekar – öröndetes, hogy az ide program összeállításánál is számoltak ezzel a kétségkívül értékes kompozícióval. Mert addig több együttes eljut, hogy – kisebb-nagyobb erőfeszítések árán – művet rendeljen, de sajnos az a bevett gyakorlat, hogy a felkérésre komponált darab, értékétől függetlenül, a bemutatót követően hallgatásra ítéltetik...

Hollerung Gábor tisztában van a mű értékével, s a zenekar szívesen, kedvvel játssza a klasszikus formamodelleket követő kompozíciót, melyből érződik egyfajta átfogó-végiggondolt elképzelés, és sugárzik a már első hallásra is tettenérhető szerzői invenció. A hangszerelés gazdag hangszínfantáziáról árulkodik, a szokatlan színek, tónusok mindig megtalálják helyüket a nagyobb egységeken belül.

A játékosok érezhető kedvvel szólaltatják meg a művet, amelynek mind a négy tételében könnyű a tájékozódás, ugyanakkor, mindig találunk „kifejeznivalót”. A tematikus motívumok visszatérése örömfors, s amikor „szabálytalan” észlelnek, legyen szó a zene bármely összetevőjéről, ösztönösen úgy találják a hallgatóságnak, hogy lekössék a figyelmet. A zárótétel hajtogatott formáját a felhasznált versek tagolják – Meláth Andrea és a Nyíregyházi Cantemus Vegyeskar élmenytadóan „megemelte” a finálét, s amikor már-már úgy éreztük, nincs tovább, a kórus a cappella rezüméje tudott minőségi többletet adni.

A szimfónia személyes életrajzi hátere publikus, s a hangszeres tételekhez valamiféle „programot” kívánnak adni a szerző által hozzárendelt versek. A bevezető ismertetővel-elemzéssel súlyosbítva, a környezet már-már elterelte a figyelmet magáról a műről. Lassanként el kellene engedni eme „szellemi gyermek” kezét, hadd tegye meg önállóan első lépéseit!

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara február 21.

Szombaton a MüPában, a Schubert-maraton keretében, majd hétfőn és kedden az Operaházban (a két bérleti sorozat koncertjén) a teljes Rosamunda kísérezetét megszólaltatta a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara, Fodor Gabriella és a Nemzeti Énekhar közreműködésével. A bérleti koncertek második részében R.

Strauss Rózsalovag-keringője és Ravel Bolerója között J. Strauss Császárkeringője és Dvořák Rusalkájából a címszereplő áriája kapott helyet – a hétfői estet hangulatos ráadások zárták.

A műsor előtt Kovács János bejelentette: a pénteken elhunyt Lukács Ervin emlékének ajánlják az általa is rajongásig szeretett Rosamunda előadását. Talán e megilletődöttség is hozzájárult, hogy a tételek többségében erőtlen, vérszegény muzsikálást hallottunk. A Magávalragadó Szépség nem kapott meghívót aznap estére. Minden bizonnyal intimre és bensőségre szándékozott hangolni az előadóegyüttest a karmester – a szándék azonban nem tudott megvalósulni. Mint korábban is nemegyszer, főleg az I. hegedű szólam bizonyult erőtlennek, egyszersmind jelentéktelennek. Most annál is inkább feltűnt, mert a II. hegedű intenzitása, a kísérő-formulák megformált játéka még inkább kihangsúlyozta ezt. A magvas-tónusos hangképzést kellett hiányolnunk, ez inspirálta volna arányosra dinamikailag is a mélyvonósok támasztószólalmát. A lehangulatosabbra a kórustételek sikerültek, s szinte önmaguktól hatottak a gyakran hallható balettzene-tételek. Fodor Gabriella a pódiumon nélkülözte azt a biztonságot, amellyel máskor az operaszínpadon mozog. Elénekelte szólalmát, de az interpretáció szándéka, a művészi megjelenítés távol állt tőle. Nem javult a helyzet a keringők előadásakor sem – nem talált fogékony partnerre ezúttal Kovács János. Nem technikai problémák okozták az értetlenséget, hanem a keringő bővületében élő világ életérzése tűnt idegennek a játékosok számára; pedig nehezen elképzelhető, hogy ne hallottak volna vérbő keringő-muzsikát, amikor a zenében benne lüktetnek a mozdulatok, a lépések és forgások lendülete már-már láttató erejű. Különösen szomorú ez a Rózsalovag-keringő esetében, amikor az opera egészének ismerete is megkönnyíthetné a tánc atmoszférájának a kibontakoztatását. És Ravel Bolerója sem volt az „igazi”; az ismétlődő ritmusképlet afféle formatagoló basso ostinato volt, s felette váltakozva szólaltak meg különböző hangszín-kombinációk. Tartott ez sokáig, végül dinamikailag emelkedés következett be.

Farsang, gyász hírrel – ehhez a kettőséghez illett a koncert össz-élménye.

Fittler Katalin